

**І.В. НЕКОВАЛЬ
Т.В. КАЗАНЮК**

Підручник

Восьме видання

**Затверджено
Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів вищих медичних
(фармацевтичних) навчальних
закладів I—III рівнів акредитації**

Київ
ВСВ «МЕДИЦИНА»
2018

УДК 615
ББК 52.81я722
Н47

*Затверджено Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації
(лист № 08.01-13/1216 від 14.06.2007)*

Рецензенти:

Н.О. Горчакова — доктор медичних наук, професор кафедри фармакології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, лауреат Державної премії України;

В.В. Овсянніков — викладач-методист Київського базового медичного коледжу ім. П.І. Гаврося

Нековаль І.В.

Н47 **Фармакологія : підручник / І.В. Нековаль, Т.В. Казанюк. — 8-е вид. — К. : ВСВ «Медицина», 2018. — 552 с. ISBN 978-617-505-720-9**

У восьмому виданні підручника містяться дані про сучасні лікарські засоби та загальні правила рецептури відповідно до вимог Болонської конвенції щодо реформування системи освіти. При його підготовці дотримано принципів фундаменталізації, міждисциплінарного зв'язку та проблемності.

Відповідно до нової навчальної програми викладено найважливіші розділи фармакології. Наведено класифікацію та характеристику сучасних основних фармакологічних груп і препаратів, лаконічно і доступно висвітлено питання фармакокінетики і фармакодинаміки лікарських засобів.

У кожній темі наведено повну характеристику основного лікарського засобу певної групи та порівняльну характеристику інших.

Для полегшення запам'ятовування правильної назви препаратів, особливостей їхнього застосування, терапевтичних та вищих доз, а також належності до списків «А» і «Б» у підручнику після кожного розділу представлено таблицю з відповідними даними.

Характерною особливістю підручника є розділи про гомеопатичні лікарські засоби та пробіотики, інформація про особливості роботи персоналу з окремими препаратами кожної фармакологічної групи, а також позначення концентрації розчинів відповідно до Європейської фармакопеї.

У зв'язку з тим що широко використовуються препарати пробіотичних та гомеопатичних лікарських засобів, у восьме видання включено додатки з описом препаратів цих груп.

Підручник містить запитання, тестові завдання та задачі для самопідготовки студентів. Професійні задачі для студентів фармацевтичних факультетів виділено спеціальною позначкою (*).

Для студентів медичних (фармацевтичних) училищ, коледжів та інститутів медсестринства за спеціальностями «Фармація», «Сестринська справа», «Акушерська справа».

УДК 615
ББК 52.81я722

ISBN 978-617-505-720-9

© І.В. Нековаль, Т.В. Казанюк, 2007, 2018
© ВСВ «Медицина», оформлення, 2018

Зміст

Вступ

(Т.В. Казанюк)

Предмет і завдання фармакології	7
Короткий нарис з історії фармакології	9
Шляхи пошуку нових лікарських засобів.	12

Глава 1. Загальна рецептура

(Т.В. Казанюк)

Уведення в лікарську рецептуру	13
Правила виписування рецептів	17

Глава 2. Загальна фармакологія

(Т.В. Казанюк)

Шляхи введення ліків	37
Фармакокінетика лікарських речовин	41
Основні поняття фармакодинаміки	45
Залежність фармакотерапевтичних ефектів від ендогенних факторів	46
Залежність фармакологічних ефектів від екзогенних факторів	48
Взаємодія лікарських засобів	50
Види небажаної (побічної) дії ліків	52
Токсичні ефекти	53

Глава 3. Протимікробні та протипаразитарні засоби

(Т.В. Казанюк)

Дезінфекційні та антисептичні засоби	57
Хіміотерапевтичні засоби	78
Антибіотики	78
Сульфаніламідні препарати. Синтетичні антибактеріальні засоби.	103
Хіміотерапевтичні засоби різних груп	117

Глава 4. Протипухлинні (протибластомні) та діагностичні засоби

(Т.В. Казанюк)

Протипухлинні (протибластомні) засоби	149
Діагностичні засоби	154

Глава 5. Лікарські засоби, що впливають на нервову систему*(Т.В. Казанюк)*

Лікарські засоби, що впливають на аферентну іннервацію	160
Лікарські засоби, що впливають на еферентну іннервацію	174
Засоби, що діють у ділянці закінчень холінергічних нервів	174
Засоби, що діють у ділянці закінчень адренергічних нервів	196
Лікарські засоби, що впливають на центральну нервову систему	214
Психотропні засоби <i>(І.В. Нековаль)</i>	250

Глава 6. Лікарські засоби, що впливають на функції органів дихання*(І.В. Нековаль)*

Стимулятори дихання	268
Протикашльові препарати	269
Відхаркувальні засоби	270
Засоби для лікування бронхіальної астми	272
Засоби, які застосовують при набряку легень	274

Глава 7. Лікарські засоби, що впливають на серцево-судинну систему*(І.В. Нековаль)*

Кардіотонічні засоби	280
Протиаритмічні засоби	288
Гіпохолестеринемічні (протисклеротичні) засоби	296
Засоби, що впливають на мозковий кровообіг	298
Антиангінальні засоби. Засоби, які застосовують для лікування інфаркту міокарда	304
Антигіпертензивні засоби	315

Глава 8. Лікарські засоби, які застосовують при порушенні функції органів травлення*(І.В. Нековаль)*

Засоби, що впливають на апетит	326
Засоби, які застосовують при порушенні секреції шлункового соку	327
Засоби, що впливають на моторику шлунка	331
Засоби, які застосовують при порушенні секреції підшлункової залози	332
Гепатотропні засоби	333
Проносні засоби	336
Противіпроносні (антидіарейні) засоби	338
Засоби, які застосовують для функціональної діагностики в гастроентерології	338

Глава 9. Лікарські засоби, що впливають на функцію нирок	
<i>(Т.В. Казанюк)</i>	
Сечогінні засоби (діуретики)	345
Засоби, що посилюють виведення сечової кислоти і конкрементів.	351
Глава 10. Лікарські засоби, що впливають на скоротливу активність і тонус міометрія	
<i>(І.В. Нековаль)</i>	
Засоби, що посилюють скоротливу активність міометрія (утеротоніки).	356
Засоби, які знижують скоротливу активність міометрія (токолітики).	358
Засоби, що підвищують переважно тонус міометрія	359
Засоби, які застосовують для збереження вагітності у ранні терміни	360
Глава 11. Лікарські засоби, що впливають на систему крові	
<i>(І.В. Нековаль)</i>	
Засоби, що стимулюють еритропоез (протианемічні препарати)	365
Засоби, що стимулюють лейкопоез	367
Засоби, що впливають на згортання крові	368
Плазмозамінники та засоби для парентерального харчування	371
Глава 12. Препарати гормонів, їх синтетичних аналогів та антагоністів	
<i>(І.В. Нековаль)</i>	
Препарати гормонів гіпофіза та гіпоталамічні гормони, що гальмують ріст	381
Препарати, які застосовують при порушенні функції щитоподібної та прищитоподібної залоз	383
Протидіабетичні засоби	387
Препарати гормонів кіркової речовини надниркових залоз та їх синтетичні аналоги	390
Препарати жіночих статевих гормонів	393
Контрацептивні (протизаплідні) засоби	395
Препарати чоловічих статевих гормонів (андрогени)	396
Анаболічні стероїди	396
Глава 13. Вітамінні препарати. Солі. Глюкоза	
<i>(І.В. Нековаль)</i>	
Препарати водорозчинних вітамінів	405
Препарати жиророзчинних вітамінів	409

Полівітамінні препарати	410
Кислоти й основи. Солі лужних і лужноземельних металів. Глюкоза	415
Глава 14. Лікарські засоби неспецифічної стимулювальної терапії. Протиалергійні та протизапальні засоби (І.В. Нековаль)	
Біогенні стимулятори	424
Ферментні засоби	425
Засоби, що впливають на імунні процеси (імунотропні засоби)	426
Протиалергійні засоби	429
Протизапальні засоби.	432
Глава 15. Радіопротектори та засоби, що сприяють виведенню радіонуклідів (І.В. Нековаль)	440
Глава 16. Основні принципи лікування гострих медикаментозних отруєнь (І.В. Нековаль)	
Екстрена детоксикація.	442
Специфічна антидотна терапія	444
Патогенетична (симптоматична) терапія	445
Додатки	
<i>Додаток А. Пробиотики (І.В. Нековаль).</i>	449
<i>Додаток Б. Гомеопатичні лікарські засоби (І.В. Нековаль)</i>	453
<i>Додаток 1. Наказ МОЗ України № 360 від 19.07.2005 р. «Про затвердження правил виписування рецептів та вимог- замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень»</i>	474
<i>Додаток 2. Наказ МОЗ України № 525 від 19.07.2008 р. «Про внесення змін до наказу МОЗ України № 360 від 19.07.2005 р.»</i>	490
<i>Додаток 3. Наказ МОЗ України № 44 від 16.03.1993 р. «Про організацію зберігання в аптечних закладах різних груп лікарських засобів та виробів медичного призначення»</i>	496
<i>Додаток 4. Словник медичних термінів</i>	540
Список літератури	551

Вступ

Предмет і завдання фармакології

Короткий нарис з історії фармакології

Шляхи пошуку нових лікарських засобів

Предмет і завдання фармакології

Фармакологія (грец. *pharmakon* — ліки, отрута; *logos* — вчення; егип. *фармакі* — той, хто дарує зцілення) — це наука про лікарські засоби. Застосування лікарських засобів — універсальний метод надання медичної допомоги хворим. Завдяки досягненням фармакології стало можливим лікування пацієнтів з більшістю тяжких інфекційних захворювань, цукровим діабетом, інфарктом міокарда тощо. Водночас слід відзначити, що сучасні високоактивні лікарські засоби можна порівняти зі скальпелем хірурга. Невміле поводження з ними може зашкодити пацієнту. Ще давньоіндійський лікар-філософ Сушрута (VI ст. до н. е.) писав: «Ми живемо у світі ліків. У руках обізнаної людини — це напій безсмертя, а в руках невігласа — ніж». Тому вивчення фармакології в системі підготовки медичних сестер посідає особливе місце. Фармакологія існує на стику багатьох наук — медико-біологічних (хімії, анатомії, мікробіології, гігієни), клінічних і фармацевтичних (фармакогнозія — наука про лікарські рослини, аптечна технологія виготовлення лікарських форм).

Фармакологія — наука, що вивчає взаємодію лікарських засобів з організмом і включає три розділи: теоретичний (загальний), експериментальний і клінічний. Теоретична фармакологія складається з двох великих розділів: загальної і спеціальної фармакології.

Загальна фармакологія вивчає основні закономірності взаємодії лікарських речовин з організмом.

Вступ

Предметом спеціальної фармакології є фармакокінетика та фармакодинаміка окремих лікарських засобів.

Фармакокінетика вивчає процеси всмоктування, розподілу в організмі, перетворення і виведення ліків. Фармакодинаміка вивчає локалізацію дії, механізм, а також види дії лікарських речовин. Експериментальна фармакологія вивчає вплив біологічно активних і лікарських речовин на організм тварин в умовах експерименту. Її складовими є фізико-хімічна, біохімічна і фізіологічна фармакологія.

Фізико-хімічна фармакологія вивчає фізико-хімічні процеси (комплексоутворення, абсорбцію, каталіз), що лежать в основі взаємодії лікарських речовин і біомембран.

Біохімічна фармакологія виявляє взаємодію лікарських речовин і рецепторів (молекулярні структури на клітинній оболонці).

Фізіологічна фармакологія аналізує функціональні зміни з боку органів і систем, що виникають під впливом лікарських засобів.

Клінічна фармакологія вивчає взаємодію лікарських речовин з організмом людини в умовах патології. Завданням клінічної фармакології є дослідження нових і переоцінення наявних препаратів, удосконалення лікарської терапії, розроблення методів ефективного і безпечного використання лікарських засобів.

Після вивчення курсу «Основи фармакології та медична рецептура» студент повинен знати:

а) загальні правила оформлення рецептів та заповнення рецептурних бланків, їх зберігання;

б) класифікацію лікарських засобів за основними фармакологічними групами;

в) основні питання фармакокінетики і фармакодинаміки вивчених лікарських засобів;

г) принципи застосування лікарських засобів, їхні побічні ефекти та заходи запобігання їх розвитку;

д) правила обліку і безпечного зберігання сильнодіючих, отруйних речовин і наркотичних засобів, а також рецептурних бланків.

Студент повинен уміти:

а) медична сестра:

- оформлювати рецепт;
- оформлювати вимоги на лікарські засоби для лікувально-профілактичних закладів, вписувати в них лікарські засоби;
- аналізувати терапевтичну ефективність та побічні ефекти лікарських засобів; симптоми передозування, методи запобігання йому;

- розумітися на питаннях сумісності лікарських засобів;
 - орієнтуватися в класифікації лікарських засобів;
 - користуватися довідковою літературою.
- б) фармацевт:
- прочитати рецепт;
 - перевірити сумісність лікарських засобів;
 - перевірити дози отруйних і сильнодіючих лікарських засобів;
 - провести фармакотерапевтичний аналіз, враховуючи належність кожного засобу до певної фармакологічної групи:
 - основна дія;
 - показання до застосування всієї лікарської форми;
 - дати інформацію щодо правил прийому, правил зберігання тощо.
- Студент має бути поінформованим про:
- а) нові лікарські засоби;
 - б) взаємодію деяких лікарських засобів та сумісність при комбінованому застосуванні;
 - в) ембріотоксичну та мутагенну дію лікарських засобів.

Короткий нарис з історії фармакології

В історії розвитку фармакології можна виділити два етапи.

I. Емпіричний етап. Людина пізнавала отруйні і лікувальні властивості рослин та методи їх обробки в певних пропорціях на власному досвіді. Історія лікознавства пов'язана з іменами видатних лікарів.

У Стародавній Греції — з іменем Гіппократа (459–377 рр. до н. е.). Збірник його медичних праць «Кодекс Гіппократа» зберігся до наших часів. Гіппократ вважав, що основною зброєю лікаря мають бути ніж, слово і рослини (без жодних перетворень).

У Стародавньому Римі найвидатнішим ученим-лікарем був Клавдій Гален (131–210), який першим запропонував робити витяжки з рослин. До нашого часу застосовують такі лікарські форми, як настої, відвари, настойки, екстракти, і називають їх галеновими препаратами.

В Арабських халіфатах відомим лікарем-філософом був Абу Алі Ібн-Сіна (980–1037). Він автор всесвітньо відомого твору «Канон лікарської науки», в якому є розділи з описанням майже 900 лікарських засобів, виготовлених з рослин, мінералів та органів тварин.

Вступ

У Київській Русі досвід лікознавства був узагальнений Київською князівною Євпраксією Мстиславівною (1107–1172), онукою Володимира Мономаха, в її роботі «Мазі».

У Західній Європі пізнього середньовіччя важливу роль у розвитку медицини відіграв Парацельс (1493–1541). Він увів у медичну практику солі металів, особливу увагу приділяв дозуванню ліків. До нашого часу зберігся його афоризм: «Все є отрута, ніщо не позбавлено отруйності. Лише доза робить отруту непомітною».

II. Науковий етап у розвитку фармакології почався з кінця XVII — початку XIX ст., чому сприяли всесвітньо відомі відкриття в біології, хімії, фізіології, патології тощо. Було відкрито експериментальні лабораторії, в яких вивчали фармакологічні властивості різних речовин.

Науковий етап у розвитку фармакології в Україні розпочався в Києво-Могилянській академії. Випускник академії Нестор Амбодик-Максимович (1744–1812) — автор першого вітчизняного посібника «Врачебное вещесловие или описание целительных растений, во врачевстве употребляемых, с изъяснением пользы и употребления оных».

У 1886–1890 рр. експериментальну лабораторію при клініці С.П. Боткіна очолював учений-фізіолог І.П. Павлов (1849–1936), який вивчав вплив рослин, що містять серцеві глікозиди (адоніс, конвалія, строфант), а також лобелії, чемериці, препаратів калію, літїю, цезію на функції серця та інших органів. Працюючи у Петербурзькій Військово-медичній академії, І.П. Павлов своїми дослідженнями сприяв розвитку фармакології, якій він надавав великого значення і про роль якої висловлювався так: «Фармакологія як медична доктрина — річ надзвичайно важлива. Адже хоч який був випадок, навіть акушерський, хірургічний, майже ніколи не обходиться без того, щоб разом із застосованими спеціальними заходами не було введено в організм лікарських засобів. Зрозуміло, що точне введення цього універсального інструменту лікаря має або повинно мати величезне значення».

Розвитку фармакології в Україні сприяли кафедри фармакології при медичних університетах у Харкові (1805), Києві (1841), Львові (1897) та Одесі (1900). Професор Ю.О. Петровський (1905–1957) видав першу в Україні монографію «Клінічна фармакологія».

Кафедру фармакології Київського університету з 1868 по 1870 р. очолював видатний учений і педагог В.І. Дибковський. Посібником для кількох поколінь студентів та лікарів були його «Лекції з фармакології», де на високому науковому рівні подано класифіка-

цію лікарських засобів, обґрунтовано закономірність їх взаємодії з організмом.

Кафедру фармакології Київського медичного інституту з 1944 по 1971 р. очолював відомий фармаколог і токсиколог О.І. Черкес (1894–1974). Академік О.І. Черкес та його учні вивчали фармакологію серцевих глікозидів, засобів, що знижують артеріальний тиск. За його пропозицією було розроблено антидот при отруєнні солями важких металів, а також серцевими глікозидами — препарат унітіол. Основним напрямком наукової діяльності О.І. Черкеса була біохімічна фармакологія.

Значний внесок у розвиток фармакології зробили вчені науково-дослідних інститутів, у тому числі Національної академії наук та Академії медичних наук України, особливо Інституту фармакології та токсикології (Київ) і Державного наукового центру лікарських засобів (Харків).

Кафедру фармакології Одеського університету з 1960 по 1985 р. очолював професор Я.Б. Максимович (1919–1985), який розробив основні положення фармакології метаболітів, що сприяло вивченню вітамінних та гормональних препаратів.

Розвитку нейрофармакології сприяли роботи українських учених — Я.Б. Максимовича (Одеса), Г.О. Батрака (Дніпропетровськ), колективів кафедр фармакології вищих медичних навчальних закладів Харкова і Донецька.

У ХХ ст. фармакологія досягла великих успіхів. Значного розвитку набула фармакотерапія.

Фармакотерапія (грец. *pharmakon* — лікарський засіб, *otruta*, *зілля*; *therapeia* — лікування) — науково обґрунтоване застосування лікарських засобів для лікування при конкретному захворюванні з урахуванням особливостей його перебігу, тривалості, форми і стадії, патогенетичних механізмів розвитку, а також супутніх захворювань.

Токсикологія (грец. *toxicon* — отрута; *logos* — наука) вивчає механізм токсичної дії лікарських засобів і розробляє методи профілактики отруєнь лікарськими та іншими засобами, а також стратегію лікування у випадках отруєнь та ускладнень фармакотерапії.

Вчення про медіатори сприяло створенню лікарських засобів, які діють у ділянці синапсів, що стало підґрунтям для формування психофармакології.

Шляхи пошуку нових лікарських засобів

Процес розвитку фармакології характеризується постійним пошуком і створенням нових, більш активних і безпечних препаратів. Останнім часом все більшого значення набувають фундаментальні дослідження, що спрямовані на вирішення не тільки хімічних, а й біологічних проблем. Успіхи молекулярної біології, молекулярної генетики, молекулярної фармакології сприяють створенню нових препаратів. Відкриття ендогенних лігандів, пресинаптичних рецепторів, нейромодуляторів, виділення окремих рецепторів, розробка методів досліджень функцій йонів каналів і зв'язування речовин з рецепторами, успіхи генної інженерії та інше — все це відіграє значну роль у перспективних напрямках створення нових лікарських засобів.

Так, новий напрямок у фармакології пов'язаний з відкриттям простагландинів, ендотеліального релаксувального фактора, системи простагландин — тромбоксан, виділенням енкефалінів і ендорфінів тощо.

Пошук нових лікарських засобів розвивається за такими напрямками:

I. Хімічний синтез препаратів.

II. Одержання препаратів з лікарської сировини й виділення окремих речовин.

III. Виділення лікарських речовин, що є продуктами життєдіяльності грибів і мікроорганізмів.

IV. Біотехнологія (клітинна і генна інженерія).

При фармакологічному дослідженні потенціальних препаратів вивчається фармакодинаміка речовин: їхня специфічна активність, тривалість ефекту, механізм і локалізація дії. Важливою є фармакокінетика: всмоктування, розподіл, метаболізм, а також шляхи виведення лікарських засобів. Особлива увага приділяється побічним ефектам, токсичності при одноразовому і тривалому застосуванні, тератогенності, канцерогенності, мутагенності. Остаточне рішення при оцінюванні нових лікарських речовин приймається після їхнього клінічного випробування.

Глава 1. Загальна рецептура

Уведення в лікарську рецептуру

Правила виписування рецептів

- Рецептура твердих лікарських форм
- Рецептура рідких лікарських форм
- Рецептура м'яких лікарських форм
- Рецептура лікарських форм для ін'єкцій

Загальна рецептура — це розділ фармакології, який вивчає правила виписування рецептів і способи призначення лікарських засобів.

Уведення в лікарську рецептуру

Визначення термінів відповідає Закону України «Про лікарські засоби» (123/96-ВР).

Лікарські засоби — речовини або їх суміші природного, синтетичного чи біотехнологічного походження, які застосовують для запобігання вагітності, профілактики, діагностики та лікування захворювань людей або для зміни стану функцій організму.

До лікарських засобів належать: діючі речовини (субстанції); готові лікарські засоби (лікарські препарати); гомеопатичні засоби; засоби, які використовують для виявлення збудників хвороб, а також для боротьби зі збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до продуктів.

Діючі речовини (субстанції) — біологічно активні речовини, які можуть змінювати стан і функції організму або виявляти профілактичну, діагностичну чи лікувальну дію та використовуються для виробництва готових лікарських засобів.

Лікарський препарат — це лікарський засіб у певній лікарській формі.

Лікарська форма — це наданий лікарському засобу чи лікарській рослинній речовині зручний для застосування стан і вигляд, за якого досягається потрібний терапевтичний ефект.

Види лікарських форм:

1. Тверді лікарські форми

(таблетки, порошки, драже, карамелі, пастилки, гранули та ін.).

2. Рідкі лікарські форми

(розчини, настої і відвари, настойки, екстракти, емульсії, суспензії, мікстури та ін.).

3. М'які лікарські форми

(мазі, пасти, супозиторії, лініменти, креми, гелі).

4. Лікарські форми для ін'єкції

(препарати в ампулах, флаконах, стерильні розчини).

Лікарські препарати і лікарські форми, складові яких, дози і спосіб виготовлення наведено у Фармакопеї, називають офіційними, а лікарські форми, які готують в аптеці за рецептом лікаря, — магістральними.

Відповідно до Закону України «Про лікарські засоби», **Державна фармакопея України** — це правовий акт, що містить загальні вимоги до лікарських засобів, фармакопейні статті (монографії), методи контролю за якістю лікарських засобів. Державна фармакопея має законодавчий характер. Вимоги, що висуває Державна фармакопея до лікарських засобів, є обов'язковими для всіх підприємств і установ України (незалежно від їхньої форми власності), які виготовляють, зберігають, контролюють, реалізують і застосовують медикаменти. Державна фармакопея встановлює вимоги до безпеки та якості лікарських засобів.

У вересні 2001 р. в Україні вийшло перше видання Державної фармакопеї України (ДФУ), створене колективом державного підприємства «Науково-експертний фармакопейний центр».

Положення ДФУ узгоджені з Європейською фармакопеєю, яка передбачає обов'язкове виробництво лікарських засобів відповідно до вимог Незалежної виробничої практики (GMP). В Україні ще не створено умов для переходу на обов'язкове виконання вимог GMP, що доводиться певною мірою компенсувати за рахунок високих вимог до якості кінцевого продукту.

Лікарські засоби за токсичністю поділяють на:

1. Отруйні — Venena, список А.

До них належать отруйні та наркотичні речовини, які зберігають під замком у шафах з написом «Venena», «А» у спеціально обладнаних кімнатах.

В аптеці, а також у відділеннях стаціонару та в поліклінічному відділенні вони підлягають предметно-кількісному обліку. Відповідальними особами в стаціонарі призначають завідувачів відділень та старших медсестер. За порушення правил обліку, зберігання та використання наркотичних анальгетиків, отруйних речовин медичний персонал притягують до адміністративної та кримінальної відповідальності.

2. Сильнодіючі — Heroica, список Б.

Зберігають їх окремо від інших лікарських засобів у шафі з написом «Heroica», «Б». Деякі з них — психотропні, клонідин (клофелін), а також спирт етиловий — підлягають предметно-кількісному обліку.

3. Інші лікарські засоби — Varia.

Усі вони зберігаються відповідно до вимог ДФУ.

Рецепт — це письмове звернення лікаря, завідувачів фельдшерських чи фельдшерсько-акушерських пунктів до фармацевта про виготовлення та відпуск певній особі лікарського засобу із зазначенням дози та способу його застосування.

Це важливий медичний, фінансовий та юридичний документ, до якого необхідно ставитися дуже уважно. Виписують рецепти за правилами, встановленими наказом МОЗ України № 360 від 19.07.2005 р. (див. Додаток 1).

Існує 2 форми рецептурних бланків.

Форма № 1 — для виписування ліків дорослим і дітям за повну вартість; на пільгових умовах (безоплатно, з оплатою 50 %) і засобів, що підлягають предметно-кількісному обліку.

Форма № 3 — для виписування наркотичних препаратів (бланки рожевого кольору, мають відповідну серію і номер).

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____		
Адреса хворого або номер Медичної карти амбулаторного хворого _____		
Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____		
Номер рецепта № _____	« _____ » _____ 20 _____ р.	(дата виписки рецепта)
_____ лінія відриву		
Форма рецептурного бланка №1 (Ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50%, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105x150)		
*Назва закладу (штамп закладу)	Код закладу за ЗКУД Код закладу за ЗКПО Медична документація Ф-1	
РЕЦЕПТ (дорослий, дитячий - потрібне підкреслити)		Номер рецепта № _____
		« _____ » _____ 20 _____ р.
		(дата виписки рецепта)
За повну вартість	Безоплатно	Оплата 50%
Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____		
Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____		
Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____		
Rp: 		
Rp: 		
Rp: 		
Підпис та особиста печатка лікаря (розділюючі) Рецепт дієний протягом 10 днів		М. П. печатка лікувально-профілактичного закладу